

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

**ДАЙДЖЕСТ
УКРАЇНЬСЬКОЇ ГЕЛЬСІНЬСЬКОЇ СПІЛКИ З ПРАВ ЛЮДИНИ (УГСПЛ)
ВИПУСК № 4 (46), ПРОГРАМА USAID «ПРАВА ЛЮДИНИ В ДІЇ»**

Січень 2019

ЗМІСТ

РЕАЛІЗОВАНІ В РАМКАХ ПРОГРАМИ ЗАХОДИ	2
МОНІТОРИНГ, АНАЛІТИКА ТА АДВОКАТУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ	2
СТРАТЕГІЧНИЙ СУДОВИЙ ЗАХИСТ	4
БЕЗОПЛАТНА ПРАВОВА ДОПОМОГА	6
ГОЛОВНІ НОВИНИ В СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ	7

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

РЕАЛІЗОВАНІ В РАМКАХ ПРОГРАМИ ЗАХОДИ

МОНІТОРИНГ, АНАЛІТИКА ТА АДВОКАТУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Обговорення аналітичного звіту «Реабілітація жертв конфлікту»

10 січня Програмою USAID «Права людини в дії», що впроваджується Українською Гельсінською спілкою з прав людини (УГСПЛ), було [проведено](#) круглий стіл з метою презентації висновків зазначеного звіту. Нагадаємо, що звіт вивчає, чи відповідає система реабілітаційних послуг викликам збройного конфлікту та очікуванням його жертв. Важливість заходу полягала в тому, що його учасники підготували резолюцію з рекомендаціями для тих, хто має повноваження та можливості вплинути на ситуацію – представників центральних органів влади та народних депутатів. Програма USAID планує здійснювати подальший моніторинг заходів, які мають вжити органи влади, а також планує обговорення звіту у прифронтових населених пунктах Донбасу для підготовки рекомендацій для державних установ вже регіонального рівня.

Крім того, пропонуємо нещодавню дотичне [інтерв'ю](#) Богдана Мойси, аналітика Програми/ УГСПЛ та експерта з питань дотримання прав людей з інвалідністю. Експерт розповів про загальну ситуацію в Україні в цій сфері, а саме що існуюча система реабілітаційних послуг недостатньо ефективно вирішує пов'язані зі збройним конфліктом проблеми та не задовольняє потреби жертв в належному обсязі. Ця система також характеризується відсутністю ефективних реформ, пов'язаних з наданням реабілітаційних послуг жертвам конфлікту, а також слабкою координацією між головними державними гравцями в цій сфері.

Правовий аналіз законопроекту про гармонізацію кримінального законодавства України з нормами міжнародного права у справах, пов'язаних зі збройним конфліктом та окупацією

Програмою зроблено правовий аналіз законопроекту № 9438, з яким можна ознайомитись [ТУТ](#). Представники громадянського суспільства, включаючи УГСПЛ, закликають депутатів якомога швидше ухвалити вказаний законопроект, оскільки він спрямований на боротьбу з безкарністю на тлі триваючого збройного конфлікту в Україні та на подолання його наслідків.

У зв'язку з цим Правозахисний порядок денний (до якого входить й УГСПЛ), опублікував відкрите [звернення](#) до Голови Верховної Ради України Андрія Парубія.

[Інші новини УГСПЛ у цьому напрямку](#)

- **Опубліковано звіт щодо ситуації з дотриманням прав адвокатів на окупованих територіях України**

Аналітичний звіт «Адвокати в окупації: ситуація з дотриманням прав адвокатів в умовах збройного конфлікту в Україні» був підготовлений УГСПЛ спільно з Регіональним центром

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

прав людини, а також адвокатами з окупованих територій та адвокатами, що є ВПО. Завантажити його можна за [цим](#) посиланням. Нагадаємо, презентація звіту [відбулась](#) у грудні 2018 року.

- **Участь в зимовій сесії ПАРЄ в Страсбурзі, Франція**

22-24 січня УГСПЛ співорганізувала сайд-івент «Заручники Путіна: українські політичні в'язні Кремля», а також взяла участь у низці зустрічей з високопосадовцями під час сесії ПАРЄ. Ці дії були спрямовані на покращення обізнаності щодо порушень прав людини та воєнних злочинів, скоєних РФ на окупованих територіях України, а також на посилення захисту жертв цих злочинів. Зокрема, наш делегат розповіла про щонайменше 97 українців, які перебувають в полоні (в тому числі й українські моряки, яких було захоплено в листопаді 2018 року), а також про необхідність введення персоналізованих санкцій проти тих, хто причетний до таких дій. *Деталі наведено [тут](#).*

Важливо згадати, що на тій же сесії, 24 січня, було ухвалено резолюцію № 2259 про ескалацію напруженості навколо Азовського моря та захоплення українських моряків. Завдяки адвокаційним зусиллям представників України (в тому числі УГСПЛ та Медійної ініціативи за права людини), до тексту резолюції було включено згадку про необхідність застосування до затриманих Кремлем українців Женевських конвенцій¹. *Більше інформації – [тут](#).*

- **Декілька нещодавніх інтерв'ю для ознайомлення**

- ✓ *Гібридна війна створює передумови для триваючих порушень прав людини: виконавчий директор УГСПЛ Олександр Павліченко [розповів](#), як збройний конфлікт призводить до систематичних порушень прав людини в Україні; він також торкнувся головних видів допомоги, яких найбільше потребують жертви конфлікту, та назвав основні причини того, що реформи в Україні не можуть зрушитись з місця, і як це впливає на подолання наслідків конфлікту.*

- ✓ *Щодо воєнних злочинів в Криму: УГСПЛ продовжує викривати воєнні злочини, скоєні окупаційною владою (включаючи використання т.з. «живих щитів»), та надсилати відповідні подання до Міжнародного кримінального суду з метою врешті-решт домогтись правосуддя. Про деякі воєнні злочини юрист УГСПЛ, який спеціалізується на кримському напрямку, [розповів](#) під час інтерв'ю Центру журналістських розслідувань.*

- **Звернення щодо неприпустимості переслідування правозахисників та активістів в окупованому РФ Криму**

- ✓ *Російська Федерація, як окупаційна влада, продовжує переслідувати кримського правозахисника Еміля Курбедінова, який захищає українських громадян, що перебувають у полоні Кремля. Цього разу мова йдеться про намір Міністерства юстиції РФ до березня 2019 року виключити Курбедінова з «Кримської центральної колегії адвокатів». Це може бути пов'язано з його професійною діяльністю та громадянською позицією. Такі дії у подальшому можуть призвести до позбавлення Еміля права на адвокатську практику, що, в свою чергу, позбавить його можливості займатись адвокатською діяльністю, а його клієнтів, які потерпають від політичних переслідувань, права на отримання ефективної допомоги.*

¹ Від 12 серпня 1949 року, які закріплюють у міжнародному праві норми щодо гуманного ставлення від час війни та, зокрема, захищають військовополонених.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

[Тут](#) опубліковано відповідну заяву УГСПЛ та партнерів.

- ✓ Українські громадські організації, що опікуються проблемами дотримання прав людини на окупованих територіях, серйозно стурбовані ситуацією з кримськотатарським активістом, громадянином України Едемом Бекіровим. Він був затриманий на адміністративному кордоні з Кримом, після чого йому було обрано запобіжний захід у вигляді взятті під варту. За інформацією родичів і адвоката, через важкий стан здоров'я активіста ні в якому разі не можна утримувати під вартою.

Відповідну заяву УГСПЛ та партнерів можна прочитати [тут](#).

Більше інформації є у розділі Головні новини [нижче](#).

СТРАТЕГІЧНИЙ СУДОВИЙ ЗАХИСТ

Метою програми USAID «Права людини в дії» в цьому напрямку є підтримка на національному і міжнародному рівнях стратегічних судових справ для захисту суспільних інтересів², а також їх широке висвітлення серед професійної спільноти та громадськості. Загальна кількість стратегічних справ, підтриманих Центром стратегічних справ (ЦСС) УГСПЛ в рамках програми, складає 231.

Декілька важливих судових рішень на користь жертв конфлікту в Україні у справах, що велись за підтримки Програми:

- **Заявник має отримати компенсацію за шкоду, заподіяну в результаті вибухів на військовому складі**

23 січня Харківський апеляційний суд [підтвердив](#) рішення суду нижчої інстанції, призначивши заявнику понад 172 000 грн відшкодування матеріальної та моральної шкоди, заподіяної в результаті вибухів на арсеналі в Балаклії Харківської області у 2017 році. Справу вели Чугуївська правозахисна група (організація-член УГСПЛ), УГСПЛ та НУО «Мережа правового розвитку».

- **Щодо скасування обов'язкових перевірок ВПО-пенсіонерів**

Верховний суд України підтвердив правомірність попередніх рішень адміністративного апеляційного суду та суду першої інстанції щодо того, що ВПО більше не повинні проходити обов'язкові перевірки за місцем реєстрації. Нагадаємо, що такі перевірки були раніше встановлені певними положеннями постанов Кабінету Міністрів № 365 та № 637, які ввели процедуру перевірки пенсіонерів та інших ВПО, що бажають отримувати соціальну фінансову допомогу. За відсутності під час перевірок людей могли позбавити статусу ВПО та соціальних виплат (зокрема й пенсій), що і відбувалось на регулярній основі. Це призводить до масового переміщення людей, переважно пенсіонерів, через лінію

² Найпотужніший інструмент захисту прав людини; ведуться в інтересах громадянина чи групи громадян з метою досягнення системних змін в правовій сфері на благо суспільства та використовується з метою створення судової практики (прецедентів).

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

розмежування з окупованою частиною Донбасу, до величезних черг і стовпотворіння у банківських відділеннях та на контрольно-пропускних пунктах, а також заважає ВПО вільно подорожувати в межах України або ж за кордон. [Дізнатись більше про перебіг справи можна тут.](#)

- **Суд підтвердив, що право на приватність слід поважати**

16 січня Львівський окружний адміністративний суд скасував неконституційне рішення Львівської обласної державної адміністрації заборонити російськомовні культурні продукти, доки Кремль не припинить військову агресію проти України. Справа була ініційована Чугуївською правозахисною групою (членом УГСПЛ) і підтримана юристами ЦСС, які вважали таку заборону дискримінаційною і такою, що порушує право на приватність та ще й недоречно виправдовується збройним конфліктом (тобто Львівська обласна державна адміністрація не мотивувала своє рішення належним чином та не аргументувала пропорційність рішення поставленій меті). [Головне посилання](#) та деякі [додаткові роз'яснення](#) зовнішнього експерта.

Заяви до Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ)

Подано заяву по справі, в якій квартиру заявника було пошкоджено в результаті артилерійського обстрілу, проте держава відмовилася платити відшкодування за заподіяну матеріальну і моральну шкоду.

Інші новини УГСПЛ у цьому напрямку

- **Робота з Конституційним судом України**

УГСПЛ [надіслала](#) до КСУ правову позицію (*amicus curiae*) щодо питання відповідності механізму дострокового звільнення положенням Конституції України. Беручи за основу міжнародні стандарти захисту прав людини, експерти дійшли висновку, що в Україні відсутній адекватний механізм дострокового звільнення від довічного позбавлення волі, що становить нелюдське поводження у відповідності до практики ЄСПЛ. У підготовленій правовій позиції УГСПЛ надано детальний аналіз рішень ЄСПЛ, стандартів Ради Європи та ООН щодо цього питання, а також проаналізовано відповідність інституту помилування в Україні цим стандартам.

- **УГСПЛ взяла участь в підготовці правової позиції на підтримку міждержавної скарги України проти Росії щодо Криму**

Уряд України подав до ЄСПЛ правову позицію в рамках міждержавної заяви, що стосується питання окупації Криму Російською Федерацією та порушень прав людини, здійснених окупаційною владою на території півострова. УГСПЛ разом з відомим британським юристом надала юридичні консультації з цього питання. Україна стверджує, що втратила контроль в ніч з 26 на 27 лютого 2014 року, а не після т.з. «референдуму» щодо статусу Криму, який відбувся 16 березня 2014 року. [Більш детальну інформацію можна дізнатись тут і тут.](#)

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬСКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

БЕЗОПЛАТНА ПРАВОВА ДОПОМОГА

[Мережа громадських приймалень УГСПЛ](#) продовжує надання безоплатної правової допомоги (в т.ч. у формі виїзних засідань у віддалених районах), проведення інформаційно-просвітницьких заходів в сфері прав людини, а також документування воєнних злочинів та порушень прав людини, пов'язаних з конфліктом. USAID в рамках програми «Права людини в дії» підтримує діяльність громадських приймалень (ГП) в м. Слов'янську, [Торецьку](#), [Маріуполі](#), Краматорську, [Покровську](#), [Сумах](#) та Дніпрі, які надають допомогу постраждалому від конфлікту населенню, Київську [об'єднану приймальню](#) з питань Криму та Донбасу, а також приймальню у м. Херсоні зі справ вимушених переселенців АР Крим та м. Севастополь.

Що варто знати про новий механізм отримання статусу особи з інвалідністю для громадян, що постраждали в результаті конфлікту

Майже через 5 років з початку військової операції нарешті внесені відповідні зміни до українського законодавства, та мирні громадяни, які отримали ушкодження здоров'я під час її проведення, мають право на отримання інвалідності внаслідок поранення, контузії, каліцтва, а не загального захворювання, та визнаються особами з інвалідністю внаслідок війни. Юристка ЦСС УГСПЛ [підготувала](#) публікацію, яка надає роз'яснення з цього приводу та містить інструкцію, куди і як треба звертатися постраждалим для отримання такого статусу.

Наші громадські приймальні також долучились до роз'яснень цього питання на локальному рівні – пропонуємо Вашій увазі [відеозапис](#) прес-конференції, у якій взяла участь координаторка приймальні з Дніпра. Зокрема, йшлося про те, що відтепер цивільні, які отримали поранення на сході з 2014 року, можуть претендувати на статус особи інвалідністю внаслідок війни та розраховувати на пенсію та пільги, як і військові – це повна оплата комунальних послуг, медична допомога, реабілітація. А от на разову грошову компенсацію розраховувати не варто.

Також ця приймальня [провела](#) робочу зустріч з фахівцями Управління соціального захисту Дніпропетровської області, безоплатної правової допомоги та Регіональним відділенням Державної служби України у справах ветеранів війни та учасників АТО. Справа в тому, що поки що поранені, які отримали інвалідність, але не можуть довести це на практиці, й досі отримують інвалідність через «загальне захворювання», що є неприйнятним. Тим більше, що серед поранених є чимало волонтерів, які першими прийшли на допомогу українським військовим і так само ризикували життям.

Програма заохочує людей звертатись за допомогою до наших приймалень, якщо заява на отримання статусу була необґрунтовано відхилена.

Інша робота з підвищення обізнаності громадян з питань захисту їх прав

- У зв'язку з майбутніми президентськими виборами в Україні громадські приймальні УГСПЛ розпочали інформаційну кампанію щодо виборчих прав ВПО. Пропонуємо Вашій увазі декілька нещодавніх публікацій на цю тему з покроковою інструкцією: від [СУМСЬКОЇ](#) приймальні, від [КРАМАТОРСЬКОЇ](#) та від [СЛОВ'ЯНСЬКОЇ](#).

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬСЬКА
ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

- Періодично до громадської приймальні у Сумах звертаються ВПО, які розповідають, що під час отримання адміністративних послуг (пов'язаних з вклеюванням фотографії, обміном внутрішнього паспорту, оформленням закордонного паспорту, оформленням ID-карток тощо) стикаються з необхідністю проведення т.з. «додаткової перевірки особи». З відповідними порадами наших юристів можна ознайомитись [тут](#)³.
- Сумська приймальня провела семінар «Роль громадських правозахисних організацій в захисті прав людини. Права студентів-ВПО». Зокрема, було зроблено наголос на права студентів, які перемістились з тимчасово окупованої території, адже серед звернень до приймальні є також звернення від студентів-ВПО, які мають знати про соціальні гарантії та пільги від держави. Якщо Вас так само бентежить це питання, без вагань звертайтеся до ГП або лишайте коментар [ось тут](#).
- Маріупольська ГП [розповідає](#) про пільги роботодавцям, які працевлаштовують ВПО. Ще одна [публікація](#) від цієї ж приймальні торкається питання отримання компенсації за житло для ВПО «які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України».
- Програма «Це Ваше право». Переміщення особистих речей громадянами України через адміністративну межу з АР Крим: юрист Програми з Херсону [надав поради](#) ВПО та мешканцям тимчасово окупованого півострова в ефірі Радіо «Куреш».
- Виконання рекомендацій круглого столу «Особливості перетину внутрішніх блок-постів в зоні проведення Операції об'єднаних сил Донецької області» для забезпечення дотримання прав людини: проаналізувавши данні за 3 місяці, ГП в Торецьку інформує, що на превеликий жаль, органи державної влади проігнорували усі вимоги правозахисників. Приймальня продовжує адвокатувати вирішення проблемних питань у цій сфері – [деталі за посиланням](#).

Інші новини УГСПЛ у цьому напрямку

- **УГСПЛ підписала меморандум про співпрацю з юстицією Київщини**

Документ передбачає співпрацю сторін у сфері захисту прав людини та правопросвітницької діяльності – [посилання](#).

ГОЛОВНІ НОВИНИ В СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ

Незаконне переслідування кримських татар в окупованому Криму

- 2 січня кримськотатарський активіст Різа Асанов став жертвою жорстокого [нападу](#); його повідомили, що це «останнє попередження». Асанов відомий тим, що з моменту свого

³ На цю тему також вийшло декілька публікацій у місцевих ЗМІ (є [посилання російською](#)): [перша](#), [друга](#) та [третя](#).

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНСЬКА
ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

повернення до Криму з Польщі у 2017 році надає підтримку ув'язненим Кремлем особам та їхнім сім'ям. Активіст впевнений, що напад пов'язаний з його стійкою громадянською позицією та боротьбою з порушеннями прав людини в окупованому Криму.

- Дружина кримськотатарського активіста з інвалідністю Едема Бекірова в своєму публічному [зверненні](#) закликала український уряд і міжнародну спільноту допомогти повернути свободу її чоловіку, життя якого знаходиться під загрозою. Бекіров, який має відкриту рану після ампутації ноги, 4 серцевих шунта та хворіє на цукровий діабет, був затриманий на в'їзді до окупованого Криму 12 грудня і заарештований на два місяці.

Комітет з питань правової політики та правосуддя рекомендує ухвалити законопроект № 6240, спрямований на дотримання виборчих прав ВПО

17 січня, після майже двох років мандрування кабінетами законотворців, [законопроект](#) «Про внесення змін до деяких законів України (щодо виборчих прав ВПО та інших мобільних всередині країни громадян)» був нарешті розглянутий профільним комітетом. Верховній Раді рекомендовано визначитися щодо нього шляхом голосування у сесійній залі ([більш детально](#)).

Якщо законопроект буде прийнятий, і він набуде чинності до парламентських виборів 2019 року, ВПО та економічні мігранти зможуть проголосувати на парламентських виборах не тільки за виборчими списками кандидатів у депутати від політичних партій (на що вони вже мають право відповідно до чинного законодавства), а й за кандидатів з одномандатних округів в рамках мажоритарної виборчої системи (системи відносної більшості). ВПО та мобільні громадяни також отримають змогу голосувати на місцевих виборах 2020 року за місцем проживання.

Відсутність можливості зареєструвати тимчасову виборчу адресу призвела до неспроможності ВПО голосувати під час місцевих виборів 2015 року. Це викликало серйозну критику, у тому числі на міжнародному рівні, з боку Бюро ОБСЄ з демократичних інститутів та прав людини та Ради Європи.

Парламентська асамблея Ради Європи прийняла резолюцію щодо Азовської кризи

24 січня ПАРЄ прийняла [Резолюцію № 2259](#) «Ескалація напруженості навколо Азовського моря та Керченської протоки і загрози європейській безпеці» ([посилання англійською](#)): 103 депутати проголосували «за», 3 – «проти», 16 – утримались. Незважаючи на те, що агресія Росії не згадується у назві, документ є доволі виваженим, називає постраждалих та ставить вимоги державі-агресору. Крім того, резолюція закликає Кремль негайно звільнити українських моряків і забезпечити їм необхідну медичну, юридичну та/або консульську допомогу згідно з нормами міжнародного гуманітарного права, закріпленими в Женевських конвенціях, а також забезпечити свободу пересування в Азовському морі та Керченській протоці.

Статті на цю тему можна знайти [тут](#) і [тут](#) англійською, а [тут](#) російською мовами.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

Цей дайджест було розроблено завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках програми «Права людини в дії», яка виконується Українською Гельсінською спілкою з прав людини. Зміст публікації не обов'язково відображає погляди USAID або Уряду Сполучених Штатів Америки.

У світі, USAID є однією з провідних установ у сфері розвитку, яка виконує роль каталізатора цих процесів та допомагає досягати позитивних результатів. Діяльність USAID є проявом доброчинності американського народу, а також підтримує просування країн-отримувачів допомоги до самостійності та стійкості та сприяє забезпеченню національної безпеки та економічного добробуту США. Партнерські стосунки з Україною USAID підтримує з 1992 року; за цей час, загальна вартість допомоги, наданої Україні з боку Агентства, склала понад 3 млрд. доларів США. До поточних стратегічних пріоритетів діяльності USAID в Україні належать зміцнення демократії та механізмів досконалого врядування, сприяння економічному розвитку та енергетичній безпеці, вдосконалення систем охорони здоров'я та пом'якшення наслідків конфлікту у східних регіонах.

Для того, щоб отримати додаткову інформацію про діяльність USAID, просимо Вас звертатися до Відділу зв'язків з громадськістю Місії USAID в Україні за тел. (+38 044) 521-57-53. Також пропонуємо завітати на наш вебсайт: <http://www.usaid.gov/ukraine>, або на сторінку у Фейсбук: <https://www.facebook.com/USAIDUkraine>.

Програма USAID «Права людини в дії», контактна інформація:

Українська Гельсінська спілка з прав людини
вул. Фролівська, 3/34, Київ, Україна
тел.: +38 044 485 17 92, факс: +38 044 425 99 24
Електронна пошта: t.symbivskyy@helsinki.org.ua
Веб-сайт: <http://helsinki.org.ua/>